II.

THEMISTOCLES.

ARGVMENTVM.

1. *Themistocles exhaeredatus propter liberiorem vitam, totum se, vitiis emendatis, reipublicae dat.* 2. *Bello Corcyraeo praetor, mox classem populo novam fieri persuadet, utilem postea bello Persico, quo ipse Apollo moenia lignea lapideis praeferebat.* 3. *Spartanis ad Thermopylas deletis pugnatum pari proelio ad Artemisium:* 4. *& iuxta Salaminem Persae dolo ad pugnam coacti superantur:* 5. *& nuntio magis quam armis rex Europa pellitur.* 6. *Confecto bello Piraeum condit Themistocles & muros reficit, indignantibus Spartanis.* 7. *quos ille arte elusos, acriter reprehendit, Lacedaemonem profectus.* 8. *Tandem invidia in exilium eiectus, & a Spartanis accusatus proditionis, cum haud tutus in Corcyra & Molosside esset, Ephesum fugit,* 9. *indeque ad Artaxerxem venit, cui literis se primum,* 10. *deinde sermone Persico insinuat, & reditus quarundam urbium impetrat; Magnesiae mortuus, in Attica clam sepelitur.*

Themistocles [1] Neocli filius Atheniensis. Huius [2] vitia ineuntis adolescentiae magnis sunt [3] emendata [4] virtutibus: adeo ut anteferatur

---

1 *Neocli*) pro *Neoclis*, cuius nominativus *Neocles*, Sed sic solent tales genitivos formare boni auctores, *Oronti* pro *Orontis*, Virgilius Aeneid. 1, 225. *Moysi*, Sulpitius Severus 1, 17, 2. 2 *vitia ineuntis adolescentiae*) luxus, incontinentia, amores. *Aelian. Variar. Hist. 2. c. 12.* Teleclides eum ἁβρὸν, *mollem & luxuriosum* fuisse tradit apud Athenaeum *sub finem lib. 12. C.* Conf. Valer. Max. 6, 9. ex. 2. compensata. 3 *emendata*) a mendis purgata. 4 *virtutibus*) aemulan-

huic

huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. Pater eius Neocles [5] generosus fuit. Is uxorem [6] Archarnanam [7] civem [8] duxit, ex qua natus est Themistocles, qui cum [9] minus esset [10] probatus parentibus, quod & [11] liberius vivebat & [12] rem familiarem negligebat, a patre [13] exhaeredatus est. Quae [14] contumelia non [15] fregit eum, sed [16] erexit. Nam cum iu-

---

do Miltiadem, cuius tropaeis a somno dicitur excitatus. v. *Cicer. Tusc.* 4, 19. *Plutarch. p.* 113. *C.* Similis mutationis exempla sunt in Val. Max. 6. c. 9. & Macrob. Saturn. 2, 9. 5 *generosus*) genere quidem nobili oriundus, sed nullis factis heroicis clarus. 6 *Acharnanam*) ita plures MSS. libri: vulgo *Halicarnassiam*, cui Neanthes apud Plutarchum favet Acharna autem, sive Acharnae, *pagus* Atticae. Pausanias Att. fol. 31. Adde Stephanum de Urbib. *C.* 7 *civem*) de femina h. l. *ein stadt-kind, bürgers-tochter.* 8 *duxit*) *geheyrathet, heimgeführet. Ducebant* enim viri *in suam domum* novas suas sponsas post peractas nuptias. 9 *minus*) eleganter ponitur pro *non.* 10 *minus probatus*) improbo & maligno animo filius, contrarius, contumax. 12 *liberius*) pete id expositum ex Aeliano l. 2, 12. *C.* 12 *rem familiarem negligebat*) non curabat augere opes, bona, divitias, & alia, quae ad stabiliendam familiam pertinent, sed erat luxuriosus & prodigus. 13 *exhaeredatus est*) abdicatus est. Ita Aelianus c. l. Valer. Maxim. 6, 9, 2. Senec. Controv. I 8. p. 1 Quintil. Declam. 279. & 290. Plutarcho soli p. 112. *figmentum videtur. C.* 14 *contumelia non fregit*) exheredationis ignominia erectum animum eius non deiecit, non imminuit. Curt. 7, 2, 38. *incitabat virtutem ignominiae demendae cupido. C.* 16 *Erexit*) excitavit, *hat ihn aufgemuntert.*

dicasset, sine summa [17] industria non posse [18] eam [19] extingui, totum [20] se dedit [21] reipublicae, diligentius amicis, [22] famaeque serviens. Multum in iudiciis [23] privatis [24] versabatur, saepe in [25] concionem populi prodibat, nulla [26] res maior sine eo gerebatur, celeriterque, quae
4 opus erant, [27] reperiebat. Neque minus [28] in rebus gerendis promptus, quam excogitandis, erat, quod & *de* [29] *instantibus* (ut [30] ait Thu-

---

17 *industria)* alacritate & promptitudine ingenii & virium. 18 *eam*) subaudi *contumeliam*, quae infamem eum reddiderat. 19 *exstingui*) memoriam eius deleri, gedæmpfet, getilget werden. 20 *totum se*) omnes vires corporis & animi. 21 *reipublicae) negotiis publicis tractandis*, & studendo, ut aliquando utile reipublicae membrum fieri posset. 22 *famaeque*) sc. recuperandae. Sic enim Cicero Attic. 5. 10. *persuasum est omnibus meis serviendum esse famae meae. C.* 23 *privatis*) in quibus lites privatae, quae inter privatos intercedebant, iudicabantur. 24 *versabatur*) exercebat animum in iudicando; disceptationibus amicorum componendis saepe intererat. 25 *concionem*) *Concio a conciendo* dicta notat congregationem populi ad res civitatis suae deliberandas. In quibus congregationibus quum saepissime orationes haberentur, usus deinde obtinuit, ut *orationes etiam conciones* dicerentur. 26 *res maior)* res maioris momenti in belli pacisque negotiis. 27 *reperiebat*) facultas haec extra dilationes reperiendi, quae ad rem sint, adeoque recte posse consulere, prudentiam viri politici constituit. 28 *in rebus gerendis promptus*) promptitudo agendi & industria prudentiae associata perficit laudem viri civilis sive politici. Talis Agrippa apud Velleium 2, 79, 1. fuit per omnia extra dilationes positus, consultisque facta coniungens. 29 *instantibus*) alias idem quod *de futuris*, hoc loco *de praesentibus iamiam impendenti-*

cydi-

cydides) *verissime* [31] *iudicabat*, & *de futuris callidissime* [32] *coniiciebat*. Quo factum est, ut brevi tempore [33] illustraretur.

[1] Primus autem gradus fuit capessendae rei- II.
publicae [2] bello Corcyraeo: ad quod gerendum [3] praetor a populo factus, non solum praesenti bello, sed etiam reliquo tempore [4] ferociorem reddidit civitatem, nam cum pecunia publica,

---

bus dicitur. 30 *ut ait Thucydides*) Thucyd. l. 1. f. 92. de Themistocle, *quod de futuris optime coniectarit & praesentia enarrare & perficere potuerit.* C. conf. Cic. ad Attic. 10. 8. 31 *iudicabat*) statuebat, quod statuendum erat, uti prudentis viri officium est. 32 *coniiciebat*) tanquam vates divinabat; quam laudem Nepos Attico etiam tribuit in eius vita cap. 9, 1; & Ciceroni ibid. 16, 4. 33 *illustraretur*) *notus & celebris fieret*, dignusque haberetur, qui gereret magistratum.

Cap. II. 1 *Primus gradus cap. reip.*) initium muneris publici, quod suscepit. 2 *bello Corcyraeo*) Ignotum bellum. Herodotus 7, 144. & Plutarchus p. 113. *Aegineticum* habent. Controversia quidem Corcyraeis cum Corinthiis fuit, sed in ea Themistocles Corcyraeos non fregit, sed arbiter (κριτὴς) electus, pro Corcyraeis contra Corinthios sententiam dixit. *Plutarch.* p. 123. C. *Corcyra* autem insula est maris Ionii, quae hodie Venetis subiecta est, & *Corfu* dicitur. Vid. Tab. II. 3 *praetor*) a Romanis sumsit hoc verbum auctor, & ad Graecos transtulit. Nam apud illos plures *Praetores* creabantur, & ex iis quidam cum imperio in provincias, cum quibus bellandum erat, mittebantur: *Sed praetores urbani* ius in urbe dicebant. 4 *ferociorem*) *bellicosiorem, fortiorem* Curt. 7, 9, 18. *cum ferocissimis gentium de fortitudine certamen fuisse.* Tac. Hist. 2, 24, 3. *ferocissimos auxiliarium*, id est, *bellicosissimos.* Liv. 3, 47. *strenue & ferociter facta.* C.

quae ex [5] metallis [6] redibat, [7] largitione magistratuum quotannis [8] interiret, ille persuasit populo, ut ex [9] pecunia classis [10] centum navium [11] aedifi-
3 caretur. Qua celeriter effecta, primum [12] Corcyraeos fregit; deinde [13] maritimos praedones
4 [14] consectando [15] mare tutum [16] reddidit In quo cum divitiis [17] ornavit, tum etiam peritissimos [18] belli navalis fecit Athenienses. Id [19] quantae salu-

---

5 *ex metallis*) fodinis metallicis in Laurio monte, *Thucyd.* 2 *p.* 135. *Herodot.* 7, 144. *Plutarch. p.* 133. Adde Meursium de Fort. Att. cap. 7. C. 6 *redibat*) in *fiscum publicum inferebatur.* Inde *reditus*, die einkünfte. 7 *largitione magistratuum*) domis largiter distributis a magistratibus, quae viritim denis in singulos puberes drachmis dividebant. *Herodot.* 7, 144. adde *Plutarch. cit. loc.* C. 8 *interiret*) consumeret. Sic §. 2. Instit. de usufructu dicitur, *quod pecunia ipso usu extinguatur.* 9 *pecunia*) quotannis distribuenda & sic interitura. 10 *centum navium*) Herodotus c. l. διακοσίας, *ducentarum.* C. 11 *aedificaretur*) i. e. efficeretur, *aedificare* proprie est *aedes facere*, *domum exstruere.* Catachrestice vero h. l. de navi adhibetur, ut & apud Hyginum fab. 277. Sed apud Iuvenalem Satyr. 6, 503. *aedificare caput* est eine fontange aufsetzen. 12 *Corcyraeos fregit*) debilitavit, contudit; verius autem Aeginetas, quibus, cum classe valerent, pollices praecisi ab Athenienfibus; v. Cic. Off. 3, 11. 13 *maritimos praedones*) Valerius quoque Max. 6, 9, 15. piratas vocat *maritimos praedones.* C. 14 *consectando*) dum magno cum studio & labore conquisivit ac persecutus est. 15 *mare*) scil. Aegaeum, quod infestum antea fuerat praedonibus. 16 *tutum reddidit*) vindicavit. Similia vide in Floro 3, 6, 11: & Curt. 4, 8, 15. 17 *div. ornavit*) *instruxit*, quemadmodum *ornari provinciae* id est *rebus necessariis instrui* dicuntur. Supra 1, 2, 1. uno verbo dicitur:

ti

ti fuerit universae Graeciae, bello cognitum est
Persico. Nam cum [20] Xerxes & mari & terra
bellum [21] universae inferret Europae. [22] cum tan-
tis eam copiis invasit, quantas neque antea, ne-
que postea habuit quisquam. huius enim classis, 5
[23] mille & ducentarum [24] navium longarum
fuit, [25] quam duo millia [26] onerariarum seque-
bantur: terrestres autem exercitus septingento-
rum millium peditum, equitum quadringento-
rum millium fuerunt. [27] Cuius de adventu cum 6
fama in Graeciam esset [28] perlata, & maxime

---

locupletavit. 18 *belli*) in scientia belli gerendi. 19 *quantae saluti*) i. e. quam salutare. 20 *Xerxes*) Rex Persarum, Darii filius, qui Marathoniam cladem ulcisci voluit. 21 *universae Europae*) Hyperbole. Sic ipse Xerxes apud Herodotum 7, 8. *ponte iunctuus Hellespontum exercitum ducam contra Graeciam.* C. Conf. Curt. 5, 6, 1. 22 *cum tantis copiis*) *immanes* vocat Curtius 4, 8, 11. Val. Max 2, 6 ext. 1 ait: *eum mare classibus, terram pedestri operuisse exercitu.* Ev 3, 2. ext. 3 ideo vocat *gravem & mari & terrae Xerxem, nec hominibus tantum terribilem, sed Neptuno quoque compedes & coelo tenebras minitantem.* 23 *mille & ducentarum*) consentit in numero Isocrates Panathenaico. C. Alii alium habent numerum & navium & exercitus, qui omnem modum excedens fide indignus est. conf. Iustin. 2, 10, 18 seqq. & Plin. 33, 10. 24 *navium longarum*) *triremes* Isocrates vocat, hoc est, *bellicas* naves, quae *onerariis* opponuntur. Livius 25, 27. *centum triginta navibus longis & septingentis onerariis profectus a Carthagine.* C. 25 *quam*) classem navium bellicarum. 26 *onerariarum*) navium scilicet, quae serviebant commeatui transvehendo. 27 *cuius*) Xerxis. 28 *perlata*) per Demaratum exulem, qui omnia Xerxis consilia Lacedaemo-

Athe-

Athenienſes [29] peti dicerentur, propter pugnam [30] Marathoniam; miſerunt [31] Delphos [32] conſultum, [33] quidnam facerent de rebus ſuis. [34] Deliberantibus Pythia reſpondit, *ut* [35] *moenibus*
7 *ligneis ſe munirent.* Id reſponſum [36] quo valeret, cum intelligeret nemo, Themiſtocles perſuaſit; *conſilium eſſe Apollinis, ut in naves ſe ſuaque conferrent. eum enim a* [37] *deo ſignificari*
8 *murum ligneum.* [38] Tali conſilio probato addunt [39] ad ſuperiores totidem naves triremes: ſuaque omnia, [40] quae moveri poterant, par-

---

niis perſcripſit. v. Iuſtin. 2, 10, 13. 29 *Athenienſes peti*) verbum gladiatorium. Cicero in Oratore cap. 68 *gladiatores videmus nihil nec vitando facere caute, nec petendo vehementer.* Idem Catil. I. c. 5. *quoties me petiſti, per me tibi obſtitit.* pro Ligar. c. 3 *cuius latus ille mucro petebat?* C. es ſey ſonderlich auf die angeſehen. 30 *Marathoniam*) infeliciter a Perſis pugnatam v. Miltiades cap. 5. 31 *Delphos*) in urbem Phocidis oraculo celeberrimam. 32 *conſultum*) ad conſilium capiendum ab oraculo eius loci. 33 *quidnam fac. de rebus*) quomodo ſe gererent? quo pacto res ſuas tuerentur? wie es anzugreiffen nach beſchaffenheit, nothdurft und nutzen ihres ſtaats. 34 *Deliberantibus*) vide in Miltiade c. 1. n. 2. C. 35 *moenibus ligneis*) Herodotus 7, 271. verſum Pythiae refert inter alios: Τοῖχος Τριτογενεῖ ξυλίνου διδοῖ ἐνεύοπα Ζεύς. C. 36 *quo valeret*) quo vel quorſum ſpectaret, wohin es ſich beziehe, worauf es gehe. 37 *deo*) *Apolline*, qui hoc reſponſum per Pythiam dederat. conſ. 1, 1. 3. 38 *tali*) nachdem dergleichen rath war gut geheiſſen worden. 39 *ad ſuperiores*) ſcil. centum naves, de quibus paullo ante n. 2. 40 *quae moveri poterant*) die mobilien, fahrende haab; quibus opponuntur bona fixa: conſ. 10, 4, 2.

tim

tim [41] Salaminem, partim Troezenem [42] aſportant: [43] arcem ſacerdotibus paucisque [44] maioribus natu, ac [45] ſacra procuranda tradunt, [46] reliquum oppidum relinquunt.

[1] Huius conſilium plerisque civitatibus [2] diſ- III.
plicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque miſſi ſunt [3] delecti cum Leonida Lacedaemoniorum rege, qui [4] Thermopylas occuparent, longiusque [5] barbaros progredi non paterentur. Hi vim hoſtium non [6] ſuſtinuerunt, eoque lo-

---

41 *Salaminem, Troezenem*) Herodotus 8, 41. *Aeginam* addit. Inſulae autem ſunt in ſinu Saronico inter Athenas & Peloponneſum. C. Vid. Tab. II. 42 *aſportant*) *deportant*, *abducunt*, conſerunt. vide idem verbum apud Tacitum An. 16, 11, 3. Male quidam hoc verbum idem eſſe volunt, quod *apportare*, quos refutat Cellarius Antibarb. c. 3. p. 156, 157. Curis Poſter. c. 10. p. 372. 43 *arcem*) Athenarum. conf. 5, 2, 5. 44 *maioribus natu*) i. e. ſenioribus, qui vacatione aetatis a militia erant immunes, & in patria mori decreverant, ut Romani apud Livium 5, 41. 45 *ſacra*) ſcil. officia ne belli quidem tempore omittenda. 46 *reliquum oppidum*) i. e. reliquam oppidi partem.

Cap. III. 1 *Huius*) Themiſtoclis. 2 *diſplicebat*) quia adventanti hoſti obviam eundum, aut certe arces & urbes valido praeſidio firmandae ſunt. 3 *delecti*) quatuor millia militum duce Leonida, qui dimiſſis ſociis ſexcentos Spartanos retinuit in caſtris hoſtium pereuntes, ut refert Iuſtinus 2, 11. Trecentos tantum numerat Herodotus. 4 *Thermopylas*) auguſtias, quibus ex Theſſalia in Boeotiam itur. Adi Geographos. eodem fere tempore ad Thermopylas & Artemiſium pugnatum fuit, ταῖς αὐταῖς ἡμέραις. *Herodot.* 8, 15. C. 5 *barbaros*) h. l. *Perſas*. Vide ſupra Miltiad. c. 2, 1. 6 *ſuſtinuerunt*) nam eorum erant viginti millia, cum

co

2 co omnes [7] interierunt. At [8] classis communis
Graeciae, trecentarum navium, in qua ducentae
erant Atheniensium, primum apud [9] Artemi-
sium, inter [10] Euboeam [11] continentemque ter-
ram cum [12] classiariis regis [13] conflixit. [14] angu-
stias enim Themistocles quaerebat, ne [15] multi-
3 tudine circumiretur. Hic etsi [16] pari proelio dis-
cesserant, tamen eodem loco [17] non sunt ausi
manere: [18] quod erat [19] periculum, ne, si pars
navium [20] adversariorum Euboeam [22] superasset,
4 [22] ancipiti premerentur periculo. Quo factum

---

cum quibus dimicatum est: *die sie nicht haben aufhalten kœnnen.* 7 *interierunt*) Iustin. l. c. *Non victi sed vincendo fatigati inter ingentes stratorum hominum catervas occiderunt.* Prandere illos iusserat Leonida tanquam apud inferos mox coenaturos. 8 *classis communis*) quam omnes Graeciae civitates instruxerant, *die combinirte flotte.* 9 *Artemisium*) promontorium Euboeae. Vid. Tab. II 10 *Euboeam*) insulam in Hellesponto sitam. 11 *continentem*) sc. l. Asiae minoris. 12 *classiariis*) classis regiae militibus, qui in navibus erant. 13 *conflixit*) triduo, ultimo tamen die gravissime. *Herod.* 8, 11, 14. *Diodor.* 11, 12, 13. C. 14 *angustias*) sc. locorum; id quod minoribus numero necesse erat. Adde Sallust. Cat. c. 58. Curt. 3, 7, 9. 15 *multit. circumiretur*) ab hostibus undique premeretur, conf. 14 7, 3. Sic Cic. Phil. 13, 9. *Circumiri totius belli fluctibus.* 16 *pari praelio*) neutra parte vincente, aequo marte pugnantes, Herodot. 8, 16. παραπλήσιοι ἀλλήλοισι. C. 17 *non sunt ausi*) neque potuerunt neque voluerunt Athenienses manere. 18 *quod*) quia, vel eo quod. 19 *periculum*) timendum erat. 20 *adversariorum*) Persarum. 21 *superasset*) *über Euboeam neinwerts nach Griechenland die hœhe des meeres erreichet hœtte.* 22 *ancipiti*) dubios

est

est, ut ab Artemisio discederent, & [23] exadversum Athenas apud [24] Salamina classem suam constituerent.

At Xerxes [1] Thermopylis [2] expugnatis, protinus accessit [3] astu, idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio [4] delevit. cuius [5] fama perterriti [6] classiarii cum [7] manere non auderent, & plurimi hortarentur, *ut* [8] *domos suas discederent*, [9] *moenibusque se defenderent*; Themistocles unus IV. 2

---

duplici, a fronte & a tergo. 23 *& exadversum*) Sic MSS. codices optimi, notante Bosio: sic etiam Comici, & aliquando ipse Cicero. Ter. Adelph. 4, 2, 45. *est pistrilla & exadversum fabrica:* Cic. Divinat. 1, 45. *ara exadversus eum locum consecrata est.* Adde plura apud Gellium 7, 7. C. 24 *Salamina*) forma Graeca pro *Salaminem*, de qua insula supra c. 2. n. 8.

Cap. IV. 1 *Thermopylis*) v. Cap. 3. not. 2. 2 *expugnatis*) occupatis. *nachdem die pæsse sind erobert worden.* 3 *Astu*) *Astu* vel *Asty* Graeca vox, *urbem* significans, *Athenis* singulari ritu tribui solita. Diodor. Siculus I, 28. apud solos Athenienses inter Graecos urbem vocari Asty. Sic Terent. Eun. 5, 6, 17. *in astu venit.* Cic. de leg. 2, 2. *Theseus migrare ex agris & in astu, quod appellatur, se conferre iussit.* C. Adde infra 7. 6, 4. 4 *delevit*) ut nulla superessent vestigia, combussit, Flor. 2, 6. 56. *castra facibus illatis delevit.* Curt. 3. 10, 9. *templa ignibus deleta* conf. Idem 5, 7, 10; & 9, 4, 7. 5 *fama*) alii *flamma* scil. incendii. 6 *classiarii*) Graeci suasu Themistoclis classe patriam tuentes. 7 *manere*) in navibus expectare hostem. 8 *ut domos suas discederent*) id est in domos. Plutarchus f. 118. *dissolverentur quisque in suam urbem.* C. 9 *moenibus*) id est intra moenia, ex moenibus in urbe.

restitit,

10 restitit, & 11 *universos esse* 12 *pares* aiebat, 13 *dispersos* testabatur *perituros*. idque 14 Eurybiadi 15 regi Lacedaemoniorum, qui tum 16 summae imperii 17 praeerat, 18 fore affirmabat. quem
3 eum minus, quam vellet, 19 moveret, noctu de 20 servis suis, quem habuit fidelissimum, ad 21 regem misit, ut ei nuntiaret 22 suis verbis;

---

10 *restitit*) oratione habita, qua omnibus, ne domum redirent, suasit, quae exstat apud Herodotum. 11 *universos*) i. e. *unitos* Athenienses. Pompeius Domitio sub Cic. ad Att. 8, 12. *Nos, disiecta manu, pares esse adversariis non possumus, contractis nostris copiis, spero nos & reipubl. communi saluti prodesse.* Adde signum & vocem Sertorii apud Frontin. 1, 10, 1. C. 12 *pares*) armis, adversus Persarum copias. conf. 18, 8, 4; 23, 10, 4. 13 *dispersos*) domos suas redeuntes. 14 *Eurybiadi*) is successerat Leonidae ad Thermopylas interempto. 15 *regi Lacedaemoniorum*) De horum regibus consule nostrum in Agesilao, & ibi dicenda. C. 16 *summae*) potestati apud Spartanos & socios. 17 *praeerat*) titulo & dignitate: ex dominio maris, cuius tunc domini erant Lacedaemonii, vid. vit. Aristid. cap. 2. 18 *fore*) *ita*, uti praedixit, *futurum esse*. Ceterum ordo talis est: *idque* (ita) *fore*, Themistocles *affirmabat*, (pro *dicebat*) *Eurybiadi &c.* 19 *moveret*) propter consilii inopiam (ἀβουλίην) timiditatem & ignaviam in Eurybiade. *Herodot.* 8, 74. C. 20 *de servis suis*) id est, inter servos suos, filiorum suorum paedagogum, *Herodot.* 8, 75 natione Persam, captivum Graecorum, *Plutarch. f.* 118. nomine Sycinnum. 21 *regem*) Xerxem, quem decepit Themistocles per stratagema, de quo & Iustin. 2, 12, 19 seq. Frontin. 2, 2, 13 Polyaen. 1, 2. 22 *suis*) Themistoclis benevolentiam erga Xerxem simulantis.

adver-

adversarios [23] *eius in fuga esse: qui si discessissent,* 4
maiore cum labore, & [24] *longinquiore tempore,*
[25] *bellum confecturum, cum* [26] *singulos consectari*
cogeretur, quos si statim aggrederetur, brevi [27] *uni-*
versos oppressurum. Hoc [28] eo valebat, ut [29] in-
gratiis ad depugnandum [30] omnes cogerentur.
[31] Hac re audita [32] barbarus nihil [33] doli [34] sub- 5
esse credens, postridie [35] alienissimo sibi loco,
contra [36] opportunissimo hostibus, adeo angusto
mari conflixit, ut eius multitudo navium [37] ex-
plicari non potuerit. Victus ergo est magis
[38] consilio Themistoclis, quam armis Graeciae.

---

23 *adverſ. eius*) Xerxis Graecos hoſtes. 24 *longinquiore temp.*) id eſt longiore, diuturniore. *Longinquus* de locorum ſpatiis & de temporibus uſurpatur. 25 *bellum confecturum*) finiturum, *werde er den krieg zu ſtande bringen.* conf. 6, 1, 1. 26 *ſingulos*) in urbes dilapſos. Ita Frontinus 2, 3, 13. *Diſſiciliorem rem futuram, ſi ſingulas civitates obſidione aggrederetur.* 27 *univerſos*) claſſe quippe communi apud Salamina conſtituta. Cap. 3, n. 4. 28 *eo valebat*) eo tendebat, ut ſupra cap. 2, 7. 29 *ingratiis*) *inviti* etiam & *nolentes C.* Ita Cic. pro Quinct. cap. 14. 30 *omnes*) & Athenienſes eorumque ſocii, & ipſi Perſae. 31 *hac re*) de fuga hoſtium. 32 *barbarus*) Rex Perſarum, *Xerxes.* 33 *nihil doli*) quo hoſtem vincere ſa tius eſt, quam vi & armis. vid. Lipſ. Polit. 5, 17. 34 *ſubeſſe*) ſub nuncio Themiſtoclis, cui ut hoſti, ſi fuiſſet ſapientior, non tam temere crediſſet. 35 *alieniſſimo*) *plane iniquo & adverſo.* 36 *opportuniſſimo*) Vide Miltiad. cap. 5. n. 2. noſtrates *vortheilhaftig.* C. 37 *explicari*) in patentem locum & aciem deduci. Sic *explicare agmen*, Liv. 30, 5. 38 *conſilio*) aſtutia & ſolertia, cui tanta victoria potiſſimum adiudicanda eſt.

Hic

V. His etsi [1] male rem gesserat, tantas habebat [2] reliquias copiarum, ut etiam [3] cum his opprimere posset hostes. Interim ab eodem [4] gradu depulsus est. Nam Themistocles verens, ne bellare [5] perseveraret, [6] certiorem eum fecit, [7] *id agi, ut* [8] *pons, quem ille in* [9] *Hellesponto fecerat, dissolveretur, ac* [10] *reditu in Asiam exclu-*
2 *deretur.* [11] idque ei persuasit. Itaque [12] qua sex

Cap. V. 1 *male rem gesserat*) infeliciter Xerxes bellum administraverat. *Res* sicuti multa & varia exprimit; ita hoc loco, & in Nepote saepius, de re bellica sumitur, hoc fit, ubi de bello sermo est. 2 *reliquias copiarum*) id est, copias, quae ex clade supererant. *Reliquias cladis* vocat Livius 22, 56. conf. Hirt. B. Alex. c. 40. & Vellei. 2, 46, 4. 3 *cum his*) raro haec particula adponitur, sed potius solus ablativus usurpatur. Hoc ergo inter singularia notandum. 4 *gradu depulsus est*) ut gladiatores. Cic. Offic. 1, 23; & Attic. 16, 35. *defectus de gradu. C.* er ist aus dem vortheil getrieben worden. Contra: *in gradu consistere*, in der positur bleiben. 5 *bellare perseveraret*) bellum continuaret. 6 *certiorem eum fecit*) per eundem paedagogum. Utrobique autem simulavit Themistocles, se *Persis clam studere*, Herodot. 8, 75. & 110. *C.* 7 *id agi*) in eo esse, man gienge darauf um, es wäre darauf angesehen. 8 *pons dissolveretur*) Vere ita censuerat Themistocles, ut Asia caperetur in Europa: sed dissuasit Aristides. *Plutarch. f.* 120. *C.* 9 *Hellesponto*) freto inter Chersonesum Tauricam & Asiam minorem. Vid. Tab. II. 10 *reditu excluderetur*) ist est prohiberetur, ne redire posset, von der retirade abgeschnitten würde. 11 *id ei persuasit*) Sic & Plutarchus cit. loc. Herodotus 8, 103. ait. idem iam tum Xerxem in animo habuisse. Facilior ergo persuasio. *C.* 12 *qua*) scilicet via, vel *per quam viam.* Sic & mox *eadem* scilicet via.

men-

menſibus iter fecerat, eadem [13] minus diebus triginta in Aſiam reverſus eſt, ſeque a Themiſtocle non ſuperatum, ſed [14] conſervatum iudicavit. 3
Sic [15] unius viri prudentia Graecia liberata eſt, [16] Europaeque ſuccubuit Aſia. Haec altera [17] victoria, quae cum [18] Marathonio poſſit comparari [19] tropaeo. nam pari modo apud [20] Salamina parvo numero navium maxima [21] poſt hominum memoriam claſſis eſt devicta.

Magnus hoc bello Themiſtocles fuit, nec VI.
[1] minor in pace. Cum enim [2] Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienſes uteren-

---

13 *minus diebus triginta*) in wenigern als 30 tagen. Metus pedibus addidit alas. conf. 23, 6, 3. 14 *conſervatum*) ex hac opinione exul poſtea Themiſtocles gratiam captat filii Artaxerxis, quod ſuo nuntio Xerxes periculo liberatus ſit. v. infra c. 9, 3. 15 *unius*) Themiſtoclis; Sic unus Epaminondas quantum valuerit, v. 15, 10, 4. 16 *Europae ſucc. Aſia*) i. e. ab Europaeis Graecis victi ſunt Aſiatici Perſae. Eſt Metonymia ſubiecti pro adiuncto, & ſimul Synecdoche totius pro parte. 17 *victoria*) Salaminia nempe, uti a loco pugnae dicitur mox c. 6, 3. 18 *Marathonio*) Vid. Miltiad. c. 6. 19 *tropaeo*) i. e. *victoria*. τροπαίον gr. dicitur columna, quae in loco pugnae in ſignum victoriae poſita eſt, quia eo loco hoſtes in fugam *verſi* ſunt. 20 *Salamina*) Salamina inſula in ſinu Saroniaco. Vid. Tab. II. 21 *poſt hominum memoriam*) i. e. poſt homines natos; quamdiu homines fuerunt, nos quoque dicimus bey menſchen gedenken. conf. 3, 1, 2. & 21, 1, 3.

Cap. VI. 1 *nec minor*) i. e. aeque magnus. Pace belloque clarus fuit; 2 *Phalereo*) a Phalereo, quod erat pagus Atticae. Vid. Meurſ. Port. Piraeeum cap. 10.

tur

tur, huius consilio [3] triplex Piraeei portus constitutus est: isque [4] moenibus circumdatus, ut ipsam [5] urbem [6] dignitate aequipararet, utilitate [7] superaret. [8] Idemque muros Atheniensium restituit [9] praecipuo periculo suo. Namque Lacedaemonii [10] caussam idoneam nacti propter barbarorum excursiones, [11] qua *negarent*, *oportere extra* [12] *Peloponnesum ullam urbem haberi, ne essent loca munita*, [13] *quae hostes possiderent*. Atheni-
3 enses aedificantes prohibere sunt conati. [14] Hoc longe [15] alio spectabat, [16] atque videri volebant.

---

3 *triplex Piraeei portus*) Thucyd. lib. 1. pag. 62. χωρίον ἔχον τρεῖς λιμένας αὐτοφυεῖς. Adde Pausan. sub init. Atticorum. Singulorum nomina recenset Meursius de Piraeeo cap. 3. C. Hic portus hodienum nobilissimus, quem vulgo *Porto Lione* vocant, quadraginta quidem stadiis ab urbe remotus Themistocles opera fortissimo muro urbi coniunctus est. 4 *moenibus circumd*) adeo emunitus, ut alterum veluti oppidum videretur. quid quod hinc quadriurbem Athenas fuisse, Festus asserat. 5 *urbem*) Athenarum. 6 *dignitate aequipararet*) specie, pulchritudine, splendore, propter magnificentiam operis. *Aequiparare* autem idem est hoc loco ac *aequare*; ut apud Cicer. Tusc. 5, 17; Sueton. Aug. c. 94; Virgil. ecl. 5, 48. 7 *superaret*) capax nimirum quadringentarum navium. 8 *idemque*) scilic. Themistocles. 9 *praecipuo periculo suo*) apud Lacedaemonios, apud quos factum postea defendit, magno se committens ibidem discrimini. 10 *caussam nacti*) ex sola invidia specioso praetextu usi sunt. 11 *qua*) id est, de qua caussa vel propter quam. 12 *Peloponnesum*) peninsulam illam, quae & *Achaia* dicta est, hodie *Morea*. Vid. Tabul. II. 13 *quae hostes possiderent*) Thucydides lib. 1. fol. 70. ait exemplum Thebarum obiecisse. C. 14 *hoc*) Lacedaemoniorum interdictum. 15 *alio* Athe-

Athenienſes enim duabus victoriis, [17] Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant conſecuti, ut intelligerent Lacedaemonii, [18] de principatu ſibi cum his certamen fore. quare eos quam [19] infirmiſſimos eſſe volebant. Poſtquam autem audierunt muros in- 4
ſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent. [20] His praeſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerunt. Hanc 5
legationem ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primo profectus eſt. *reliqui legati ut tum* [21] *exirent, cum ſatis altitudo muri* [22] *reſtructa videretur,* praecepit. *interim* [23] *omnes ſervi atque liberi* [24] *opus facerent, neque ulli loco parcerent, ſive*

ſpectabat) hac in re longe aliud intendebant, *es zielete auf was anders.* 16 *atque videri volebant*) quam profitebantur, *als ſie vorgaben, als ſie das anſehen haben wolten.* 17 *Marathonia & Salaminia*) non addit pugnam ad Artemiſium, quia ibi pari proelio diſceſſerant, victoria ad neutram partem inclinante. *Supra cap. 3. n. 3. C.* 18 *de principatu*) de ſumma rerum & principe loco ſemper aemulationes & contentiones inter civitates graecas fuerunt. conf. 10, 6, 23. & Iuſtin. 8, 1, 1. 19 *infirmiſſimos eſſe*) ne validiores facti imperio potirentur. 20 *his*) ſcil. *legatis* praeſentibus *deſierunt* ſubaudi *muros inſtruere* vel aedificare; ne, ſi pergerent, vi armata impedirentur a Lacedaemoniis & reliquis Peloponneſiis. 21 *exirent*) iter ingrederentur; domo proficiſcerentur. 22 *reſtructa*) *denuo exſtructa*, reſtituta. 23 *omnes ſervi atque liberi*) Tumultuarium enim opus erat, & quod Thucydides lib. I. fol. 62. tradit, adhuc ipſius aetate apparebat, ὅτι ἡ οἰκοδομία κατὰ σπουδὴν ἐγένετο, *ſtructuram properato factam fuiſſe.* C. 24 *opus facerent*) i. e. ut munitiones

25 *sacer esset, sive* 26 *profanus; sive* 27 *privatus, sive* 28 *publicus. & undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent.* quo factum est, ut Athenienſium muri ex 29 ſacellis ſepulcrisque conſtarent.

VII. Themiſtocles autem, 1 ut Lacedaemonem venit, adire ad magiſtratus noluit, & dedit operam, ut quam longiſſime 3 tempus duceret; 4 cauſſam interponens, ſe collegas exſpectare. Cum Lacedaemonii quererentur, 5 opus 6 nihilo-
3 minus fieri, eumque 7 ea re conari fallere; in-

---

pararent etiam praecepit. 25 *ſive ſacer*) id eſt venerabilis & Deo dicatus. Neque enim ſacellis ac ſepulcris parcebant, ut ne materia muniendi deeſſet. Thucydides loc. cit. *multas ſimulacrorum ſtatuas & lapides paratos eſſe adhibitos*, quod Scholiaſtes interpretatur *de baſibus ſtatuarum*. C. 26 *profanus*) qui ex religioſo in uſum hominum converſus fuerat. Vid. Macrob. Sat. 3, 3. 27 *privatus*) cuius dominus eſſet unus ex plebe. 28 *publicus*) e. g. curia, praetorium &c. 29 *ſacellis ſepulcrisque*) deſtructis ſcilicet iam in caſu neceſſitatis, quae loca alias moveri & violari nefas erat. Vid. Zenob. 1, 54.

Cap. VII. 1 *ut*) *poſtquam*. 2 *adire ad magiſtratus*) potuiſſet etiam ſine praepoſitione dicere, *adire magiſtratus*, hoc eſt, perſonas, quae magiſtratu fungebantur. 3 *tempus duceret*) *moram protraheret*, quemadmodum noſtro in Alcibiade c. 8. n. 1. & Ciceroni Fam. epiſt. 7. 3 *bellum ducere*) eſt mora extrahere, ne cito proeliis conficiatur C. Iuſtin. 2, 15, 6. *Diem de die proferendo ſpatium conſummando operi quaerebat.* 4 *cauſſam interponens*) praetexens, *vorſchützend.* conf. 1, 4, 1. 5 *opus*) muri ſtruendi. 6 *nihilominus fieri*) continuari, licet Lacedaemonii per legatos id fieri vetuiſſent. 7 *ea re conari*) Themiſtocles *bemüht ſich diſ-*

terim

terim reliqui legati [8] ſunt conſecuti. a quibus cum [9] audiſſet, non multum ſupereſſe [10] munitionis, ad [11] ephoros Lacedaemoniorum acceſſit, [12] penes quos ſummum imperium erat: atque apud eos [13] contendit, *falſa* [14] *his eſſe delata: quare aequum eſſe, illos, viros bonos* [15] *nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea ſe* [16] *obſidem retinerent.* [17] Geſtus 3
eſt ei mos, tresque legati, [18] functi ſummis honoribus, Athenas miſſi ſunt. Cum his collegas

---

falls recht, die Lacedaemonier zu betrügen, dum legationem protraheret, & murus tamen, de quo per legatos prius agendum eſſet, ſtrueretur. Solet ita interdum per legationes temporis terendi cauſſa ſuſceptas fallacia ſtrui. v. Paſchal. de Legat. c. 37; & Alb. Gentil. de Legat. 2, 2; & 3, 16. 8 *ſunt conſecuti*) *ſie ſind nachgefolget*. ſcil. Ariſtides Lyſimachi filius & Abronychus fil. Lyſidis. 9 *audiſſet*) Themiſtocles. 10 *munitionis*) perficiendae, abſolvendae. 11 *Ephoros*) Ita dicebantur primarii Lacedaemoniorum principes, numero quinque, qui maxima poteſtate erant praediti, ita ut & regem in vincula coniicere poſſent. v. 4, 3, 5. Meurſii Miſcell. Lacon. 2, 4. Graeca vox eſt ἔφορος, ab ἐπὶ & ὁράω compoſita; & latine notat *inſpectorem*. 12 *penes quos erat*) id eſt qui habebant, quibus competebat. 13 *contendit*) cum aliqua contentione & acrimonia dixit. 14 *his*) Lacedaemoniis. 15 *nobilesque*) functos ſummis honoribus, uti mox vocat: non plebeios, quorum ea levitas eſt, ut facile mentiantur & fallant. 16 *obſidem*) *zum bürgen, geiſſel*: qui ſe imperio eorum ſubiiciant, donec redirent legati. 17 *geſtus eſt mos*) ſententiam eius Lacedaemonii amplexi ſunt, *man hat ihm in dieſer ſache gewillfahret*. 18 *functi*) *welche die gröſten ehrenſtellen bedienet hatten*, adeoque ſumma auctoritate praebuit

ſuos Themiſtocles iuſſit proficiſci: [19] eisque
praedixit, [20] *ut ne prius Lacedaemoniorum legatos*
4 *dimitterent, quam ipſe eſſet remiſſus.* Hos poſt-
quam Athenas perveniſſe [21] ratus eſt, ad magi-
ſtratum ſenatumque Lacedaemoniorum adiit,
& apud eos liberrime [22] profeſſus eſt: *Athenienſes*
ſuo conſilio, quod [23] *communi iure gentium fa-*
cere poſſent, [24] *deos publicos, ſuosque patrios ac*
penates, quo facilius ab hoſte poſſent defendere, mu-
5 *ris ſepſiſſe.* [25] *neque eo, quod inutile eſſet Graeciae,*
feciſſe. nam illorum [26] *urbem* [27] *ut propugnacu-*

---

19 *eis praedixit*) eos praemonuit; vel ut Frontinus narrat, clam ſcripſit ſuis. conf. Iuſtin. 2, 15, 8. 20 *ut ne dimitterent*) *ſie nicht aus dem arreſt zu laſſen.* Elegans eſt Pleonaſmus particularum pro ſimplici *ne.* Sic Cicer. familiar. 6, 9. *Ita velim, ut ne quid properes.* 21 *ratus eſt*) *putavit, exiſtimavit, colligere potuit.* 22 *profeſſus eſt*) palam faſſus eſt, aperte dixit: plus eſt ergo quam *fateri.* conf. infra 23, 11, 1. Hinc Cic. pro Rabir. cap. 5. *Fateor, atque etiam profiteor, & prae me fero.* 23 *communi iure gentium*) id eſt ex iure naturae. *Commune ius generis humani* vocat Seneca epiſtol. 48. 24 *Deos publicos*) templa deorum. Nam ipſi dii muris includi non poterant, *publici* autem ſunt communes toti Graeciae; *patrii*, qui a republica Athenienſium colebantur: ut Minerva &c. *penates*, quos ſingulae familiae venerabantur; dicti a *penu*, quo nomine Latini notant locum ſecretum, ubi varia reconduntur. Ut ergo a *magnus, magnas, magnates* dicimus, ſic a *penus, penas, penates.* v. Becmanni Orig. p. 840. 25 *neque eo feciſſe*) nec ideo vel ea in re commiſiſſe aliquid Athenienſes. 26 *illorum urbem*) Athenas. 27 *ut propugn. oppoſitum barb.*) *als eine frontierſtadt.* Sic Cicero pro Front. cap. 1. de Narbone Mar-

lum

lum oppositum esse [28] *barbaris*, [29] *apud quam iam* [30] *bis classem regiam fecisse naufragium. Lacedaemonios autem male & iniuste facere, qui id potius* [31] *intuerentur, quod* [32] *ipsorum dominationi, quam quod universae Graeciae utile esset.* [33] *Quare, si suos* [34] *legatos recipere vellent, quos* 6

---

tio: *specula populi Romani ac propugnaculum, istis ipsis nationibus oppositum & obiectum. C.* 28 *barbaris*) Persis. 29 *apud quam fecisse*) apud eam &c. Quia dura & obliquarum orationum more abhorrens constructio videtur, Courtinus legit: *apud quam bis classis regia fecisset naufragium*, nec Bosius aliter interpretatur. Constanter tamen libri *classem fecisse*, sicut num. 6. *essent recepturi*, pro *esse recepturos*, vel *quod aliter nunquam essent recepturi.* Gronovius ad Livium 37, 29. tollit *essent*: retinet tamen *recepturi. C.* 30 *bis naufragium fecisse*) Metaphorice cladem intelligit duplicem, vel quod male rem gesserint duobus proeliis, Marathonio & Salaminio. Nic. Courtinus ad hunc loc. *semel in Euripo freto apud Artemisium promontorium: deinde semel apud Salamina insulam.* Verum pugna ad Artemisium, non facta *apud* Athenas est; etiam pari ibidem proelio discessum, ut naufragium Persarum haud possit appellari. Classis quidem, quae Euboeam circumnavigatura erat, naufragium fecit, *Herodot.* 8, 13. *Diodor.* 11, 12. sed hoc itidem procul Athenis: ut malim pugnam Marathoniam alterum naufragium interpretari, ad quam Persae non ponte, sed navibus venerant; & victi naves repetebant, vid. *Miltiad.* cap. 5. *C.* 31 *intuerentur*) spectarent, intenderent, concupiscerent, affectarent. 32 *ipsorum dominationi*) suo in alios nimium affectato imperio. conf. supra 1, 3, 6. 33 *quare*) scil. monere se, ut si &c. 34 *legatos recipere*) ut sibi reddantur legati, quorum recuperatio hic non nisi impleta conditione fieri tuto poterat. Sic apud Caes. B. G. 3, 8. Galli retinent le-

Athenas miserant, se remitterent: 35 *aliter illos nunquam in patriam essent recepturi.*

VIII. Tamen non [1] effugit civium suorum invidiam. namque ob eumdum [2] timorem, quo damnatus erat Miltiades, [3] testarum suffragiis e civitate eiectus, [4] Argos habitatum concessit.
2 Heic cum propter multas [5] eius virtutes magna [6] cum dignitate viveret, Lacedaemonii legatos [7] Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, *quod* [8] *societatem cum rege Persarum ad*

---

gatos spe recuperandorum obsidum. 35 *aliter* pro *alias*, ut saepe apud Columellam.

Cap. VIII. 1 *non effugit*) non potuit Themistocles evitare invidiam, quae perpetua gloriae comes est. v. 12, 3, 3; & 20, 1, 5. 2 *timorem*) quo scilicet timebant Athenienses libertati suae, & ne ipse cum rege Persarum adversus rempublicam conspiraret. conf. 1, 8, 1. 3 *testarum suffragiis*) ostracismo, cuius rationem ita Diodorus Siculus 11, 55. describit: *unusquisque civium in testam scribebat nomen eius quem maxime putabat posse democratiam dissolvere: in quem ergo testae plures cadebant, is quinquennio a civitate exulare debebat.* Noster Nepos infra in Pausania 1, 4. *decennium* tempus exilii fuisse scribit. 4 *Argos*) id est urbem Achaiae. v. Tab. II. Lambinus certum locum prope urbem Athenas intelligit, quo se ostracismo eiecti receperint. Auctorem suae opinionis non addit. Nihil obstat, quo minus celeberrimam Argolidis civitatem intelligamus, unde omnibus Graecis Argivorum nomen est. Longius certe abfuit ab Athenis Themistocles, cum heic exsularet, Plutarcho p. 123. teste, causam dicebat absens per epistolas. 5 *eius*) scilicet urbis; vel si magis, ipsius Themistoclis. 6 *cum dignitate viveret*) omnium oculos in se converteret. 7 *Athenas*) in urbem Athenarum. 8 *societatem*

Grae-

Graeciam opprimendam fecisset. Hoc crimine 3
absens [10] proditionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, [11] Corcyram demigravit. Ibi cum [12] principes civitatis animadvertisset timere, ne propter [13] se bellum [14] his Lacedaemonii & Athenienses [15] indicerent, ad [16] Admetum, Molossorum regem, cum quo ei [17] hospitium fuerat, confugit. Huc 4
cum venisset, & [18] in praesentia [19] rex abesset,

---

fecisset) foedus iniisset. Sic & infra locutus est noster 9, 2, 2. Sic *facere amicitiam* 7, 6, 4; & 14, 10, 2. 9 *hoc crimine*) scilicet ficto & per malitiam excogitato; sive propter hanc criminationem & calumniam Lacedaemoniorum. Eadem significatione *crimina* occurrunt infra 15, 7, 3. 10 *proditionis*) scilicet caussa vel culpa. 11 *Corcyram demigravit*) quam insulam Maris Ionici hodie *Corfu* dictam, Themistocles sibi beneficio devinxerat. Arbiter enim electus inter Corcyraeos & Corinthios; pro Corcyraeis dixit sententiam. *Plutarchus* pag. 123. *Thucydid.* 1. pag. 90. Adde supra ad cap. 2. n. 5. C. 12 *principes*) primores, curam gerentes reipublicae. 13 *se*) Themistoclem. 14 *his*) Corcyraeis. 15 *indicerent*) denuntiarent hostilem in modum. 16 *Admetum Molossum*) *populi in Epiro.* Adi Diodorum 11, 56. C. Ibi olim erant venatorii canes optimi, qui & *Molossi* dicti. 17 *ei hospitium fuerat*) Ius aut societas hospitii in eo consistebat, ut alter ad alterius urbem proficiscens, semper ab altero ibi habitante exciperetur. Hanc hospitii necessitudinem sancte colendam putat Cicero fam. 13, 19. conf. Plaut. Poen. 5, 1. & Strykii Antiqu. conviv. 1, 27. 18 *in praesentia*) *iam, eo in tempore:* alias dicunt *in praesentiarum*, de quo infra ad Atticum. 19 *rex abesset*) domi non esset, sed alio forte in loco versaretur.

quo maiore [20] religione se receptum [21] tueretur,
[22] filiam eius parvulam arripuit, & cum ea se
in [23] sacrarium, quod summa colebatur [24] caere-
monia, [25] coniecit. inde non prius egressus est,
quam rex eum [26] data dextra in fidem reciperet,
5 [27] quam praestitit. nam cum ab Athenienſibus
& Lacedaemoniis [28] exposceretur publice, sup-
plicem non prodidit: monuitque, *ut* [29] *consule-*
ret sibi; difficile enim esse, in tam [30] *propinquo loco*
6 *tuto eum versari.* Itaque [31] Pydnam eum [32] de-

---

20 *religione*) sanctitate & fide ob sanctitatem loci religiosi, quem ingrediebatur. 21 *tueretur*) scilic. rex Admetus. 22 *filiam*) Thucydides cap. 1. puerum, & Plutarch. p. 124 *filium* fuisse dicunt. C. Addit Thucydides, id factum esse regina suadente: & Themistoclem a rege admodum petiisse, ne praeteritorum recordaretur, aut de se misero vindictam sumeret, quod levissimis eum rebus offendisset; iam vero de salute sua agatur. 23 *sacrarium*) aedem sacram, *in eine capelle.* 24 *caeremonia*) sanctitate, ritu religioso, *mit ehrbezeigung, die man Gott und goettlichen dingen erweiset.* 25 *coniecit*) contulit se rapide; confugit propere. Sic Terent. Heaut. 2, 3, 36. *Continuo se coniecit intro.* 29 *data dextra*) *indem ihm die rechte hand zur parole war gegeben worden.* Dextra fidei pignus apud omnes gentes. Vide dicta ad Curt. 6, 4, 14. C. Conf. 14, 10, 1. 27 *quam praestitit*) fidem sancte promissam non violavit. Boni ac humani viri officio ex omni parte functus est. 38 *exposceretur publice*) publico nomine efflagitaretur, tanquam *proditor & pestis universae Graeciae.* Diodor. 11, 56, C. 29 *consuleret*) prospiceret, de salute sua cogitaret, *dass er ihm selbsten rathen moechte.* 30 *propinquo*) vicino Athenis & Lacedaemoni. 31 *Pydnam*) Pydna Macedoniae urbs fuit iuxta Thermaicum sinum in Pieria. C. Vide

duci

duci iussit, & quod satis esset [33] praesidii dedit. Hac re audita, hic in navem omnibus ignotus [34] escendit. quae cum tempestate maxima [35] Naxum ferretur, [36] ubi tum Athenienſium erat exercitus, sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. hac necessitate coactus [37] domino navis, [38] quis sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset. At ille clarissimi viri [39] captus misericordia, diem noctemque procul ab insula [40] in salo navem tenuit [41] in ancoris, neque [42] quemquam ex ea exire passus est. Inde [43] Ephesum pervenit, ibique Themistoclem [44] ex- 7

Tabul. II. 32 *deduci*) per satellites suos comitari. 33 *praesidii*) *viatici*, Diodorus cit. loc. χρυσῆ πλῆθος ἐδωρήσατο αὐτῷ ἐφόδιον τῆς φυγῆς. C. 34 *escendit*) phrasi nautica idem est ac *conscendit*. Ita post alios restituit hanc vocem pluribus in locis Gronovius, quem vide ad Liv. 2, 28; & 8, 17. conf. ibid. 8, 10; & 39, 11; & Tacit. Annal. 14, 59, 1. 35 *Naxum*) Naxus e Cycladibus insula in mari Aegaeo. C. vid. Tab. II. 36 *ubi tum erat exercitus*) oppidum insulae obsidione cingens. *Plutarch.* f. 124. C. 37 *domino navis*) quem, ut Nepos, Themistocles ipse δεσπότην τῆς νεὼς vocat epist. 19. Thucydides & Polyaenus vocant *nauclerum*, graece ναύκληρον. Fuit haud dubie navis oneraria cuiusdam mercatoris. 38 *quis sit, aperit*) nomen & statum suum indicat, *er giebt sich zu erkennen*. 39 *captus*) motus, *bewogen, eingenommen*. 40 *in salo*) id est in alto mari, pleno undarum fluctuumque. 41 *in ancoris*) eiectis propter maris saevitiam in ea tempestate. 42 *quemquam exire*) scilic. in terram, ut prodere posset Themistoclem. 43 *Ephesum*) ad urbem Ioniae maritimam templo Dianae celeberrimam. 44 *exponit*) *er*

ponit: cui ille pro meritis [45] gratiam postea retulit.

IX. Scio, [1] plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe regnante in Asiam [2] transiisse. sed ego potissimum [3] Thucydidi credo, quod aetate [4] proximus erat, qui illorum temporum histo-
2 riam reliquerunt, & [5] eiusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad [6] Artaxerxem eum venisse, atque [7] his verbis [8] epistolam misisse. *Themistocles veni ad te, qui plurima mala [9] omnium Graiorum [10] in domum tuam intuli, cum mihi necesse fuit, adversus patrem tuum bellare,* [11] *patriam-*

---

lässet ihn aussteigen. Verbum est nauticum. Caesar B. G. 1, 31. addit *in terram.* 45 *gratiam retulit*) gratum se praebuit donans ingentem pecuniam.

Caput IX. 1 *plerosque scripsisse*) de dissensu Historicorum Plutarchus quoque queritur pag. 265. 2 *transiisse*) per mare vectum esse. conf. 22, 4, 1. Eodem verbo nautico Livius & Florus utuntur. 3 *Thucydidi*) historico Athenienſi, qui Peloponnesiaca scripsit. 4 *aetate proximus*) scil. *illis*, aliqui addunt *ab his.* Aequalis fere fuit scriptoribus illorum temporum. 5 *eiusdem civitatis*) id est Athenis natus non secus ac Themistocles. 6 *ad Artaxerxem*) Longimanum, Xerxis filium. C. In nomine huius regis additamentum *Arta* apud Persas, Hesychio interprete, significat *magnum.* 7 *his verbis*) quae egregie transtulit Nepos e Graeco Thucydidis in Latinam linguam. 8 *epistolam misisse*) Graecam epistolam Thucydides habet lib. 1. f. 91. C. Sed sic se coram respondisse regi increpanti dicit ipse epist. 41. 9 *omnium Graiorum*) id est inter omnes Graecos. Sensus est, qui unus omnium Graiorum multa damna antea patri tuo Xerxi paravi, dedi. 10 *in domum tuam*) in familiam tuam regiam. 11 *patriam*

que

que meam defendere. Idem [12] *multo plura bona feci, postquam in tuto* [13] *ipse &* [14] *ille in periculo esse coepit. Nam cum in Asiam reverti vellet,* 3
[15] *proelio apud* [16] *Salamina facto, litteris eum certiorem feci,* [17] *id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur. quo nuntio* [18] *ille periculo est liberatus. Nunc autem ad te confugi* [19] *exagitatus* 4
[20] *a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me* [21] *bonum amicum habebis, quam* [22] *fortem inimicum* [23] *ille expertus est.* [24] *Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum* [25] *loqui volo,* [26] *annum mihi temporis des,* [27] *eoque transacto, me ad te venire patiaris.*

---

meam) Athenas. 12 *multo plura bona*) omnia ea, quae utilia ei fore intellexi, praestiti. 13 *ipse*) ego Themistocles scilicet fui. Alius libentius legeret *ipsa*, scilicet patria. 14 *ille*) pater tuus post infelicem pugnam. 15 *proelio facto*) id est, post commissum proelium. 16 *Salamina*) Vid. supra c. 4. 17 *id agi*) conf. not. ad cap. 5, 1. 18 *ille periculo est liberatus*) Ipse Xerxes a Themistocle se tunc conservatum iudicavit. v. c. 5, 2. 19 *exagitatus*) expulsus & insectatus. Translatum verbum a venatoribus, qui nullibi feram consistere patiuntur, sed persequuntur, donec capiant. 20 *a cuncta Graecia*) id est ab omnibus Graecis. 21 *bonum*) id est fidelem, officiosum atque utilem. 22 *fortem*) acrem, constantem & efficacem in nocendo. 23 *ille expertus est*) pater habuit & sensit. 24 *ea rogo*) in singulari *id rogo* usitatius est. 25 *loqui*) pro *colloqui*. 26 *annum temporis*) id est annuum temporis spatium sermoni Persico & moribus gentis impendendum. 27 *eo transacto*) id est post anni spatium.

X. Huius rex [1] animi magnitudinem admirans, cupiensque [2] talem virum sibi [3] conciliari: [4] veniam dedit. Ille omne illud tempus [5] litteris sermonique Persarum [6] dedit: quibus adeo eruditus est, [7] ut multo commodius dicatur apud regem [8] verba fecisse, quam hi poterant, qui
2 [9] in Perside erant nati. Hic cum multa regi esset pollicitus, gravissimumque illud, *si suis uti consiliis vellet,* [10] *illum Graeciam bello* [11] *oppressurum*; magnis muneribus ab Artaxerxe [12] donatus [13] in Asiam redit, domiciliumque [14] Ma-
3 gnesiae sibi constituit. Namque hanc urbem

Caput X. 1 *animi magnitudinem*) erectum generosumque animum. 2 *talem virum*) qui post iliatam Persis cladem auderet accedere & amicitiam suam quaerere. 3 *conciliari*) reddi amicum benevolum. 4 *veniam dedit*) petitis eius annuit, *er hat ihm pardoniret.* 5 *litteris*) cognoscendis, ex quibus sermo constat. 6 *dedit*) *er hat die zeit darauf spendiret.* 7 *ut dicatur*) *dass von ihm gesaget wird, oder dass man saget.* 8 *verba fecisse*) locutus fuisse; orationem habuisse. 9 *in Perside*) in peculiari illa Persarum regione, cuius caput est Persepolis. 10 *illum*) pro reciproco *se.* 11 *oppressurum*) ita tradunt scriptores Graeci & ipse quidem fatetur epist. 11 & 20: sed negat epist. 19. se tale quid unquam admissurum. 12 *donatus*) nam beneficentia reges & principes sibi viros egregios adiungere & devincire solent. Regibus autem Persicis in familiare fuisse civitates donare, testatur Athenaeus lib. 13. 13 *in Asiam*) in Ioniam, illam Asiae partem, regibus Persiae dudum subiectam. 14 *Magnesiae*) in urbe Ioniae, quae ad Maeandrum fluvium Lydiae erat, diversa ab illa, quae sub Sipylo monte. *Diodorus* 11, 17. C. Vid. Tabul. III. Splendide

ei

ei rex donarat, his usus verbis: [15] *quae ei panem praeberet*: ex qua regione quinquaginta ei [16] talenta quotannis redibant: [17] Lampsacum, [18] *unde vinum sumeret*: [19] Myuntem, [20] *ex qua obsonium haberet*. [21] Huius ad nostram [22] memoriam monumenta manserunt duo, sepulcrum [23] prope oppidum, in quo est sepultus: statuae in foro [24] Ma-

---

ibi vivens dicere solebat: *Perieramus, o amici, nisi periissemus*. vid. Plut. l. 1. de fort. Alex. 15 *quae panem praeberet*) quippe haec urbs & circumiacens ager *plurimum frumenti habuit*, *Diodor*. cap. 1. ideo donavit εἰς ἄρτας. C. 16 *talenta*) unum talentum conficiebat plus 8000. Drachmis: & Drachma valet circiter 8. penningos. Adeoque unum talentum accedit ferme ad 250. thaleros imperiales, tota igitur summa 50. talentorum facit 12500 thaleros. 17 *Lampsacum*) minoris Mysiae oppidum, vini ferax, ad os Hellesponti. Vid. Tab. III. 18 *unde vinum sumeret*) Lampsacus erat ἔχουσα χώραν ἀμπελόφυτον, *Diodor*. c. l. ideo πολυοινότατον dixit Thucydides lib. 1. f. 92. C. 19 *Myuntem*) urbem Ioniae ad mare sitam. Vid. Tab. III. 20 *ex qua obsonium*) Diodorus c. l. Μυῶντα εἰς ὄψον, ἔχουσαν θαλατταν ἰυίχθυν. De piscium ergo copia intelligit *obsonium*. Athenaeus l. 23. addit duo oppida Percopen & Palaeoscepsin, *unde vestimenta haberet*: verum nihil de eis Thucydides memoravit, neque Diodorus, qui aperte *tres urbes*, Magnesiam, Myuntem, & Lampsacum nominavit. C. Alias *obsonium* dicitur omne id, quod praeter panem comedimus. 21 *huius*) Themistoclis hactenus descripti. 22 *ad nostram memor.*) i. e. usque ad Nepotis tempora. *Noster*, ut saep alias, idem est ac *meus*. 23 *prope oppidum*) sc. Athenas. v. supra 1, 4, 2. Pausanias principio Atticorum: *ad maximum portum est sepulcrum Themistoclis*. C. 24 *Magnesiae*) ubi sedem domicilii postremo habuit & habitavit.

4 gnesiae. [25] De cuius morte [26] multis modis apud plerosque scriptum est: sed nos eundem potissimum [27] Thucydidem auctorem [28] probamus: qui *illum* ait *Magnesiae morbo mortuum*: [29] *neque negat, fuisse famam,* [30] *venenum sua sponte sumsisse,* [31] *cum se, quae regi de Graecia opprimenda pollicitus esset, praestare posse desperaret.* [32] Idem, *ossa eius* [33] *clam in Attica ab amicis esse sepulta, quoniam* [34] *legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus,* [35] memoriae prodidit.

---

25 *de cuius morte*) Cicero de Amicit. cap. 12. ait: *mortem sibi conscivit.* Suspectum ergo, quod idem Epist. Fam. 5, 12. de Themistoclis *fuga redituque* scripsit. Consule Manut. & Lambin. C. 26 *multis modis*) id est varie. 27 *Thucydidem*) lib. 1. p. 92. qui ait: *aegrotans finiebat vitam.* C. 28 *probamus*) supra c. 9, 1. Ego potissimum Thucydidi credo. 29 *neque negat*) i.e. fatetur ipse etiam Thucydides. 30 *venenum*) Suidas id pro certo affirmat. Valer. Max. 5, 6. ext. 3. *Exceptum patera tauri sanguinem hausit: & ante ipsam aram quasi quaedam pietatis clara victima concidit.* 31 *cum se - - desperaret*) construe: *cum desper. se posse praestare* (scil. ea) *quae pollicitus esset regi, de Graecia opprimenda.* Nihil ergo promittendum, quod efficere nostrae opis non est. 32 *idem*) Thucydides. 33 *clam in Attica*) palam id factum, ait Pausanias in Atticis, quod oraculum non prius pestis finem fore responderat, quam ossa illa Magnesia reducta essent. 34 *legibus non conced.*) Verba legis apud Xenophontem Rer. Graec. lib. 1. cap. ult. de patriae proditoribus ac sacrilegis sunt, *non sepeliendos esse in Attica.* Adde infra 19, 4, 4. 35 *memoriae*) scilicet posteritatis, in cuius gratiam historia scripta relinquitur. conf. 7, 1, 1; 31, 3[illegible] 1.

III. ARI-